II. ÉVFOLYAM POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM 2. SZÁM

HID

SUBOTICA, 1935 FEBRUÁR HÓ

A **„HÍD“** a jugoszláviai magyar fiatalok társadalmi és irodalmi folyóirata. — Megjelenik havonként egyszer. — Szerkeszti a szerkesztőbizottság, amelynek tagjai: **Lévay Endre** (Szuboticáról), **Tóth Bagi István** (Noviszádról), **Varnyú Tivadar** (Becskerekről), **Kovács Sz. Zoltán** (Beográdból), **Schwarczer Gyula** (Szentáról), **Pál Sándor** (Szomborból) és **Faragó Imre** (Sztáribecsejről).

Magyarországi terjesztő: **„Új Élet“** nyomda r. t., Baja.

Romániai terjesztő: **Békássy Zoltán** Cluj, (Ref. theológia).

Tartalom:

Heinz Vilmos: A délszláviai magyar irodalom új korszaka
Illés Sándor: A Falu: Temerin
Kara László: Nevelés — Iskoláztatás
Keresztes Elek: Az Intelligencia válsága
Takács Zoltán: Irodalom és világnézet
Cs. Z.: A bécsi Collegium Hungaricum tagjainak multévi munkálkodása
Dr. Jancsó Elemér: Társadalmi kérdések az irodalomban
Öreg diák

Figyelő:

— A. A.: Ifjúságunk és az egyesületi kérdés
Egyetemi Élet: Zágrábi levél
Iványi Károly: Lamarck — Darwin
Szemelvények
Üzenetek

Előfizetési árak:

Jugoszláviában:		Magyarországon:		Románlában:	
Egy évre . .	30 dinár	Egy évre . .	4 pengő	Egy évre . .	100 lej
Fél évre . .	16 „	Fél évre . .	2 „	Fél évre . . .	50 „
Negyed évre .	9 „	Negyed évre .	1 „	Negyed évre .	25 „

Egyes szám ára 3 dinár.

A délszláviai magyar irodalom új korszaka

. . . Lehajlok a szent humusig,
e szűzi földön valami rág,
Hej, égig nyúló giz-gazok,
hát nincsen itt virág? . . .
(ADY)

Szenteleky Kornél a délszláviai magyar irodalom volt vezére, aki örökre lehúnyta csodálkozó, ámuló szemét, befejezetlen élet és értékszemléletet, valamint olyan programmot hagyott vissza, amelyet nekünk folytatnunk kell. Ez az értékszemlélet azt hirdeti: szeressük azt, ami a miénk.

Amikor most végig gondolom, hogyan gyüjtötte maga köré fáradhatatlanul azokat, akik írni tudtak, s láttuk minden valamire való tehetség kibontakozását, önkénytelenül is arra gondolok, vajjon mi lesz ezután azokkal, akikben ott szunnyad a tehetség magja, de még nem fedeztük fel és ő pedig nincsen, hogy felfedezni tudjon. Mi lesz azokkal, akiket már felfedezett és feltüntek, de egy esetleges mellőzéstől nem tudnak feljutni a kitűzött csucsra. Nem lesznek-e közöttünk gyengék, határozatlanok, befolyásolhatók, akiken úrrá lesz a személyeskedés és a féltékenység csúnya ördöge?

Az emberi természet gyarlósága nem mentes az ilyen hibáktól sőt nagyon könnyen úrrá lesz rajtunk, sokszor akaratunk ellenére, egészen észrevétlenül, anélkül, hogy önmagunknak is bemernők vallani.

Mint az egész világon, úgy a mi kis területünkön sem kivétel, ennek is megvannak a maga kulissza titkai, az egymásra való féltékenység, amely néha hangosan folyóiratokban éli ki magát, vagy ha nem robban ki a lapok hasábjain, akkor egyesekben csendesen szunnyad, amit az egyik a másikkal fölényesen, vagy néha egészen öntudatlanul is éreztet.

Mi tudjuk és állandóan hirdetjük, hogy szeretnünk kell egymást becsülnünk kell egymás munkáságát, s ha néha-néha összejövünk és kicserélhetjük gondolatainkat, barátságosan nyujtunk egymásnak kezet, mosolygunk, dicsérjük vagy kritizáljuk egymást, de hogy sokszor valóba mit gondolunk egymásról, azt legtöbbször eltitkoljuk mert az élet végeredményben mégis csak küzdés és örökös harc az érvényesülésért, felülkerekedése és legyürése a másiknak.

Mindig azt halljuk, hogy mi olyan kevesen vagyunk, akik itt irunk és akarunk s ezért minden értéket kétszeresen kell megbecsülnünk. Olyan szépen mondta erről elköltözött vezérünk. „A bácskai vagy bánáti humuszban nem teremnek cédrusfák, vagy fenyőóriások, e felett kár siránkozni, vagy gúnyolni. Ne feledjük azonban, hogy az akácok is lehetnek szépek, illatuk kedves, mézük édes, sőt még árnyékot is adnak néha a tikkadt vándornak. Nekünk nincsenek nagy erdőségeink, éppen ezért becsüljük megy azt a kevés fát, ami nálunk megterem. Hagyjuk a divatos, fölényeskedést a felületes és szivtelen hangot és szeressük azt ami a miénk . . ."

Bár Szenteleky ezt az örökös ellentmondó és közöttünk élő kritikus szellemeknek írta, úgy érzem ezeket a szavakat nemcsak az örök ellentmondó megértő olvasó szivlelheti meg, hanem megszivlelheti minden délszláviai magyar író, szerkesztő, mert nálunk mintha nem jutna minden tehetség kellően és megérdemelten szóhoz.

És nagyon elhamarkodott vélemény az, ha akadna közöttünk valaki, aki azért intéz el a lelke mélyén valakit, mert nagyobb kora ellenére még nem tudott megfelelő, vagy feltünő eredményt felmutani.

A tehetség nincsen korhoz kötve. Tény az, hogy voltak olyan világzsenik, akik már gyermekkorukban is feltüntek. *Mozart* hatéves csodagyermek volt, amikor az első szerzeményét mutatta be Mária Terézia udvarában. És a fiatalság lelkesitő, tüzes éveiben bontakozott ki a fiatal *Rimbaud* tehetsége, aki legszebb verseit 16 — 18 éves kora közt irta. Még úgyszólván fiatal ember volt *Petőfi*, amikor ezreket lelkesitett és elszavalta a Nemzeti dalt. De *Dante* már harmincöt volt, amikor Isteni szinjátékának első részét befejezte *Cooper* harminchétéves volt amikor nagy hatású regényét az Utolsó Mohikánt megirta. *Madách* pedig negyvenéves korában írja meg az Ember tragédáját. *Tolsztoj* már ötven éves, amikor egyik legszebb regénye a Karenina Anna megjelenik. *Cervantes* ötvennyolc éves, amikor a Don Quiotte megjelenik. És *Tizian* és *Tintoretto* hetvenkettedik sőt kilencvenedik életévükben festik meg legszebb képeiket.

A vételenségig lehetne ezt folytatni és mint látjuk, nem kell lelkünk mélyén egymást lebecsülnünk. Fölényesen éreztetni véleményünket különösen nem szabad. Szenteleky mondotta ezt is: „Szeretettel, megértéssel kell fordulnuk minden tehetség felé, és hinnünk kell abban, hogy a zsenge palánta terebélyes fává lombosodik.„

A vezér elment és kétségtelenül, hogy a délszláviai magyar irodalomnak azóta egy új korszaka kezdődött. Valamelyik kor lehet a hanyatlás és lehet a fejlődés korszaka, s a délszláviai magyar költőktől és iróktól függ, hogy az eljövendő idő ne a hanyatlás, a visszaesés, hanem a fejlődés korszaka legyen.

És azok, akik az elhunyt vezér kezéből kihullott zászlót

felvették, azok, akik valamit leirnak, vagy kimondanak, tudniok kell, hogy felelőséggel tartoznak, nemcsak önmaguknak és az itteni magyar kultúrának, hanem munkájuknak a körülöttünk folyton hullámzó, folyton mozgó társadalmi törekvésekkel is harmonizálnia kell.

És kell, hogy ezt a felelősséget úgy érezzék, mint ahogy a vezér érezte, mint ahogyan ő dolgozott, irányt adott, egyformán szeretett és megbecsült, mert tudta és vallotta, hogy a durva, szúrós héjban a tehetség magja rejtőzhetik.

Vessük le hát a csúnya, kopott, és szük, személyeskedő kabátot, nézzünk bátran szembe a Holnapnak, ne induljunk mások véleménye után, és ne táplálkozunk sovány előítéletekből. Akarjunk egyszer erősen önmagunkba pillantani, legyünk erősek, legyünk bátrak, legyünk egyszer igaz emberek!

Heinz Vilmos

A „Híd" a jugoszláviai magyar fiatalok egyetemes szellemi közösségét hirdeti.

Minden jugoszláviai magyar fiatalnak érdeke és kötelessége a „Híd"-at támogatni.

Olvasd és terjeszd a „Híd"-at!

A FALU

Temerin gazdasági és kultúrális helyzete

Írja: Illés Sándor 2

Temerin társadalmi élete már inkább kielégitő. Sajnos csak az, hogy az egyéni tudatok a társadalmi tudat alakulatába nem kapcsolódnak bele intenzivebb módon. A meggyőződések, valamint a társadalommá egyesült egységek diferenciálódása folytán még ezek is sok kívánnivalót hagynak hátra. Mert a temerini egységeket, habár túlnagy az osztályegyenlőtlenség, némileg csak a gazdasági szolidaritás egyesíti. Valamint a vallási. Más irányú társadalmi követelmények, a társadalom szellemi állapotának kapcsolatával, igen lazák, habár gombaszámra bukkanak elő a minden néven nevezendő kultúregyesületek.

Mindenesetre legelsősorban a „*Katolikus Olvasókőrt*" kell megemlítenünk, mely többezer könyvével a leghasznosabb kultúrintézménnyé nőtte ki magát. Tagjainak száma ezer körül van. Ez a sokszámú olvasótábor érdekesen oszlik meg. A legjobban keresett könyvek: *Jókai, Beniczkiné, Mikszáth, Gárdonyi és Karinthi.* Nagyon keveset olvasott könyvek *Szabó Dezső,* valamint a többi modernebb írók művei. *Zilahy, Szitnyai, Kuncz, Csermely és Móricz Zsigmond* könyveit kizárólagosan csak az intellektüelek olvassák.

Az „*Olvasókör*" már többször próbálkozott kultúrestek rendezésével, azonban a temerini szellemi életstandard igen minimális. A polgárság kultúrája, ha van, az individuális, ennélfogva nem teljes és kizárólagosan passziv. Érdeklődést semmi iránt sem tanusítanak habár azt még maguk előtt sem merik bevallani. Olvasni csak a könyvtári könyveket olvassák, más könyvek iránt kevés érdeklődést tanusítanak, vagy ha igen, azért pénzt a világért sem adnak érte. Azt hiszem ez nem csak Temerinben van így, generalizálja az egész vajdaságot, a városok kivételével, ha egyáltalán kivételekről lehet szó.

A temerini polgár azért nem nevezhető konzervativnak. Szó sincs arról, mint például falusinak erőltetett írásokban olvasható, hogy nem tud a rádióról, nincs fogalma a hangosfilmről és egyéb technikai vívmányokról. A temerini polgár mindennap ujságot olvas, követi a genfi eseményeket, a tőzsdei árfolyamot, de minden

különösebb reakció nélkül. Valami dacos és büszke vonását véli ezzel az eljárásával fölfedezni magában: *Nem akarok semmit tudni, mindenkinél okosabb vagyok.*

Nem kell a könyv! Nem kell a sok színes és túlfűtött illúzió. Csendes belenyugvás az egész élete, kemény zárkozottság, elbástyázott egyéniség sokszor észrevehető rossz világfelfogással.

*

Temerin szintén nagy befolyással biró második egyesülete a „*Gazdakör*". Tagjainak száma az elmúlt évben négyszázra növekedett, kik hetenként legalább egyszer szakszerű előadásokban részesülnek.

A „Gazdakörnek" külön könyvtára van, szintén sok taggal. Leginkább gazdasági szakkönyveivel tesz igen sokat a gazdáknak, kiket tanít és oktat.

Ezért a lelkes támogatásért a „Gazdakör" részéről, Temerin lakossága *Stuchlik Lajosnak* mondhat hálás köszönetet, aki kezdeményezője volt, most pedig elnöke és lelke ezen egyesületnek.

A többi vezetőszemélyek az egyesületben a következők: *Dr. Uvalics Bogdán, Würtz József, Szvincsák István, Balog Szilveszter és Majoros Pál.* A „*Katolikus Olvasókör*"-rel *együtt a* „*Gazdakör*" a két legfőbb tényezője Temerin kultúrális életben, mert ahogy már emlitettük a lakosságot csak a gazdasági és a vallási szolidaritás egyesiti némileg. Bár nagy az osztályegyenlőtlenség, azért úgy a szellemi munkások mint a kereskedők, valamint a napszámosok és parasztok, ha összejönnek a „*Gazdakör*" termeiben, szivélyes melegséggel szoritanak kezet egymásnak.

Ennek a szolidaritás energiájának tudható be a sok súlyos gazdasági probléma megoldása is és a többi társadalmi alakulatokkal való szimbiózus kitünő eredménye.

Temerinnek külön kultúrája van. Külön kultúra, ami sokkal magasabb fokon áll, mint a környékbeli falvaké. Ezen kultúra kialakulásában, nem túlozunk ha azt mondjuk, épen ezek a társadalmi alakulatok és egyesületek vettek ki legtöbb részt. Mert a közösség kapcsolata csak így tartható fenn, így fejleszthető és így észlelhető benne az eszményi társadalmi kötelék.

Azonban egyének, mint lelki erő középpontjai, sohasem olvadnak bele a társadalmi kapcsolatokba és a társadalmiság harmóniájába. Ez mindenhol így van, nem csak Temerinben, ezért is kár róla értekezni. Ez az a közös kapocs ami a Vajdasági társadalmak bázisaként húzodik keresztül az alakulatokon. Nem szabad emlités nélkül hagynunk az *Ipartestületet* sem, mely szintén nagy befolyással van Temerin kultúrális fejlődésére vonatkozólag. Az egyesület igen széles rétegeket von társadalmi alakulatába és *Beck György* elnök vezetésével nagyon szép és értékes kultúrális munkát végzett tagjai körében. Szoros összefügésben ezzel meg kell emlitenünk a „*Dalárdát*" is, melynek szintén *Beck György* az elnöke és *Kiss Mihály* karnagy vezetése mellett a szebbnél-szebb sikereket éri el.

Pár évvel ezelőtt alakult meg Temerinben a *„Földmunkásszövetség"* helyi csoportja a noviszádi munkáskamara támogatása mellett. Ezen egyesület a legszebb eredményeket érte el úgy kultúrestjeivel, mint műkedvelő előadásaival, melyről még bővebben lesz szó. A *„Földmunkásszövetség"* helyi elnöke *Horváth István.*

Mint a temerini kultúra lépcsőfokának egyik oszlopa, említésre méltó még a *„Temerini Ujság"* néven megjelenő hetilap is, mely minden nemes és kultúrális eszme hű támogatását tűzte ki céljául. A lapot *Lang György* szerkeszti, melyet mint helyi érdeküt, majdnem minden temerini lakós olvassa. Leginkább ez szolgáltatja a szellemi táplálékot, azonban vásárolgatják a környékbeli féldinároс lapokat is; ellenben folyóiratainkat és a „Naplót" csak az intelligencia olvassa... (Folytatjuk).

Nevelés — Iskoláztatás

A fenti név alatt megjelent cikksorozatnak utolsó része azzal foglalkozna, hogy milyen veszélyek várnak a rosszul nevelt vagy rosszul nevelődött emberre az életben és hogy milyen kreatúrákat termel ki magából a helytelen és elhibázott nevelés.

Az emberek lélektani szempontból, talán három főcsoportra lehetne osztani, bár ez, a több csoportra való osztást nem zárja ki. Az első csoportba, — mindegy hogy melyiket vesszük elsőnek, — tartoznak az úgynevezett „Mitläuferek" (nem lehet helyesen magyarra lefordítani). O yan emberek akik született csekélységérzetüket nem vetették le magukról, sőt az évek folyamán mind több és több járúlt ahhoz hogy ez még jobban kifejlődjön.

Ez a tipusú ember mindég egy csoport vagy egy osztály keretén belül mutatkozik meg a leghamarább, olyképen, hogy minden cselekedetük, a már említett csoport megmozdulásától függ és saját maguk képtelenek arra, hogy bármilyen munkát önállóan elvégezzenek, vagy arra hogy életük utján maguk saját elhatározásukból szabják meg. Ha a csoport bármilyen mozdulatra szánja magát, a a mitläufer vele fut, de ha megpróbálnánk egy ilyen embert egy egyedül álló pozicióra, vagy posztra kiküldeni, elveszne nem találná meg magát és teljesen szerencsétlenné válna, nem tudva mit csináljon a társasága, barátai és a csoportja nélkül. Az is előfordult már, hogy ilyen emberek, akik egyedül voltak kénytelenek felelőségteljes állásokat betölteni a saját csekélységérzetük növekedése által, egyszerűen üldözési mániába estek és végül gyötrő kényszerképzetek hatása alatt kénytelenek voltak helyüket megváltoztatni. De lássuk mi köze van ennek a neveléshez:

Egy hölgy aki nem régen vesztette el a férjét, ki természetesen a család kenyérkeresési gondját magán viselte, mesélte egypár szóban a következőket: „Mikor már asszony voltam és a férjem családját látogattam meg, minden alkalommal az az érzésem volt,

hogy gyámkodnak felettem, ami ellenben mégsem esett rosszul mert már otthonról ehhez voltam szokva. Az volt ellenben a kellemetlen, hogy állandóan vigyáztam arra, hogy mit csinálok, hogy eszem, mert már otthon is all ndóan figyelmeztettek még menyasszony koromban is, hogy kell csinálnom, hogyan kell viselkednem stb. Sajnos ennek a gyámkodásnak a következményeit csak most látom mikor minden felelősség rám hárul és nekem kell eltartanom gyermekemet is. Rendkivül félénken viselkedek és állandóan rettegek hogy nem csináltam valamit jól."

Azt hiszem ennek a hölgynek a helyzete tökéletesen rávilágít egy rossz nevelésre ahol az asszony már leánykorában el volt kényeztetve, mindég azt csinálta amit a környezete jónak és helyesnek tartott és egy pilanatig sem állt a maga lábán. Természetesen most a legnagyobb nehézségekkel kell hogy megküzdjön.

Az ilyen és a hasonló emberek a társadalomban mitläuferként élnek és az élet többé-kevésbé összeroppantja őket.

Ez a jelenség a proletáriátusnál nem fordul elő, legalább is észre-vehető mértékben, mert a proletáriátus egyedei már korán, nagyon koráa rá vannak arra utalva, hogy a saját lábukon álljanak meg. Nem termel ki magából mintläufereket, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy aránylag nagy tömegben találunk olyan embereket, akik a proletári sorból törték fel magukat!

A második csoportba tartoznak az „ichhaft" (önös) emberek. Ez a csoport talán a legnagyobb, ebben foglaltatik a legtöbb ember és ezek szorulnak a legtöbb javitásra is. Az önös ember mindent a maga kényelmére csinál és képzel el, minden más embertársát kihagyja a játékból és nem törődik, azzal aki mellette küzd, semmi olyan célja nincsen ami összefüggne a közösséggel és ha tényleg részt is vesz valamilyen munkában, úgy elsősorban a saját maga célját keresi abban is, tekintet nélkül arra, hogy a másik hogyan és mint jár. Ezt nem kell mindég az anyagiakra értelmezni, mert ez az ichhaftigkeit nem mindég abban merül ki, mert az előnyök lehetnek, mondjuk úgy, erkölcsiek is, vagyis az „én" kiemelésére szolgálnak. Minden cselekedetnek a központja az „én". Hiú módon tetszeleg az elért sikerekben, de a vereség tönkre tudja tenni, nem birja elviselni az énjének megalázását.!

Végül mindég olyan köre van ahol ő a legkiválóbb. Azért találunk néha a szellemekben alacsonyan álló társaságokban egy-egy embert, aki túlságosan kiválik a körből.

Vitában nem azt akarja elérni, hogy az általa vitatott eszméről meggyőzze a hallgatót, hanem azt hogy az ő kicsi énjét ne lehessen legyőzni. Ha talál valakit, aki nála többet tud, vagy nem képes őt megérteni és elveit elfogadni, akkor mindjárt azon a véleményen van, hogy az egy ellensége és minden alkalommal kerülni akarja. Azt hiszi, hogy elveszti a megszerzett pozicióját és megismerik gyönge oldalait.

Ugyan innen indul ki a beképzelt, mindenkit lenéző tipus,

mely nem más mint egy álarc, amellyel a külső támadások ellen védekezik.

Az úgynevezett „cinizmus" és „blazirtság" sem más, mint álarc, mely alá csekélységérzetüket szándékszanak rejteni, így védekezve minden meglepetésszerű, támadás ellen. Ez alatt az álarcok alatt olyan emberek rejtik csekélységérzetüket, akik nem tudják magukat hirtelen valami új környezetbe beélni. Rendszerint társaságok új tagjainál vehető észre. Egy-egy odadobott vélemény, mely éppen találó a blazirt emberről alkotott véleményt megállapitja, melyet ez, aztán blazirtságával fenn tud tartani.

A cinikus, gúnyolódó, pesszimista ember viselkedés, szintén csak egy álarc, hogy minél többet hallja cinizmusának eredményét, esetleg a pesszimizmusát megdöltve, más a cinizmus alatt, meleg érzéseket rejt, melyek cinizmussal is kompenzálódhatnak. Az úgy nevezett goromba emberek, rendszerint jó emberek de a jóságot egy ilyen álarccal igyekeznek eltüntetni, nehogy rájuk nézve ebből kellemetlenség származzon (lelki). Az ichhaft ember egy tipusa a diktátor aki a más véleményét nem türi, mindenki mást leigáz és mindent elseprő akarásával minden az énje ellen intézett támadást mellőzni akar.

A harmadik embercsoport volna az úgynevezett „sachlich" ember. Ez volna az az ideális embertipus „amely mindenhol megtudja állani a helyét úgy a társadalom mint az egész szűk köre előtt. Célokért tud lelkesedni és küzdeni, célókért melyek ugyan nem lehetnek önzéstől mentesek, de a pillanatnyi haszontól messze állanak. De ez az embertipus megvilágitásra szorul.

Az ilyen embernek nem célja a mások leigázása, nem félti az énjét, mert nincsen csekélységérzete, vagy ha van, igyekezik azt helyesen leküzdeni. Nincsen szüksége az „én" biztositására. Ilyen ember csak az lehet, és csakis az, aki rájön arra, hogy az emberek nem mind ő érette vannak, hanem ő is azért van, hogy az embereknek segitségére legyen. Nem akar kimenekülni a kölcsönös segíteni akarásból, sőt, bele éli magát, a segíteni akarásba és csak az az ember lehet tökéletes boldog, — ha ezt a közhelyet itten használni lehet, — aki a másikon való segités örömében éli ki magát, ezzel magán is, és máson is segitve. Más szóval, minden embernek célja kell, hogy legyen az, hogy a saját énje elnyomásával, a társas érzését (Gemeinschaftsgefühl) fejlessze. Minden cselekedet és tett, amely nem az általánosság hasznára törekszik, megröviditi a cselekvőt tette értékének érzésében, csekély értékűséget kölcsönöz és ellentmondásba hozza az illetőt az élet állandó szociális feladataival és összefüggéseivel.

Pár szót még a kompenzációról. Nem szabad arra az álláspontra helyezkedni hogy a kompenzáció, bár egy ferde lelki helyzet produktuma, mindég helytelen mert ez nem áll: van helyes kompenzácio is és van olyan, amit helyes irányban lehet terelni, ezáltal leküzdve az önös célokért való küzdelmet.

(Vége **Kara László**

Az intelligencia válsága

A gazdaság-társadalmi fejlődés sajátos szakaszában élünk, amit röviden az általános válság korszakának nevezhetünk; ezek az általános válságok az egyes rendszerek átalakulásának idejére esnek s jellemző tulajdonságuk, hogy számos gazdaság-társadalmi tényezők összeségéből tevődnek össze. Mint ilyen összetevők megkülönböztethetők az úgynevezett gazdasági-, ipari-, mezőgazdasági-, szellemi-, tudományos-, erkölcsi-válságok, továbbá a társadom tagozódásának megfelelőleg úgynevezett társadalmi csoportok, foglalkozási ágak — mint az intelligencia, földművesparasztság stb. — válságai sorolhatók fel.

Jelen szemlélődésünk tárgya az úgynevezett „intelligencia" válsága lesz. Az intelligencia fogalma alatt a szellemi foglalkozást űzők társadalmi csoportját értjük. A társadalmi csoport meghatározást azért hangsúlyozzuk, mert az intelligencia nem osztály a szó társadalomtudományos értelmében, szóval nem horizontálisvízszintes alkotórétege jelen társadalmunknak, hanem mint csoport vertikálisan-függőlegesen illeszkedik bele társadalmi szerkezetünkbe. Az intelligencia azután horizontális rétegekre tagozódik a termelő rendszerrel, illetve a termelő eszközökkel szemben elfoglalt helyzeténél fogva. Ennek megfelelőleg az intelligencia rétegekre való tagozódását kívánjuk elemezni: a) munkavállalók — fix jövedelmű tisztviselők — tanítók, bírák, tanárok stb.; b) szabadfoglalkozást űző — úgynevezett független gazdasági helyzetben lévők — jövedelmük forrása kizárólag szellemi munkateljesítményük; c) munkaadók: kvalifikált vállalkozók, nagyiparosok stb. (Lásd az ábrát, amely nemcsak rétegeződésüket, de az egyes stegmentek nagysága, számszerinti erősségüket is kifejezik).

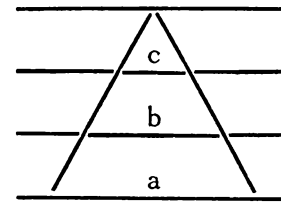

Bár a köznapi nyelven az intelligencia alatt főképen a szabadfoglalkozást űzők rétegét szokták érteni; ez az értelmezés azonban époly kevéssé kielégítő, mintha például a parasztság fogalma alatt csak a középparasztokat értenék, nem véve figyelembe a számszerint kisebb gazdagparaszt réteget, vagy a kis- és törpebirtokos parasztok széles rétegeit egészen a földnélküli parasztokig. Ez az analógia mindkét társadalmi csoportban eléggé szembeötlő.

Kiindulási pontunknak megfelelőleg, mely szerint minden pro-

duktív, vagy kvalifikációhoz kötött szellemi munkát az intelligencia meghatározójaként fogadtunk el, álljon alább az egyes felsorolt rétegek jellemzése, amelyből hűséges képét kapjuk az intelligencia jelenlegi helyzetének és feltárul előttünk válsága okainak sorozata is.

A munkavállaló intellektuelek rétegéhez (a) tartoznak a fix jövedelmű hivatalnokok, — állami, magánhivatalnokok — mely utóbbiak bank, ipari, kereskedelmi stb. ágakra, míg az előbbiek vasúti, pénzügyi, közigazgatási, igazságszolgáltatási, közoktatási (bírák, tanítók, tanárok stb.) hivatalnokokra oszlanak. Ebbe a csoportba sorozhatók a szabad foglalkozásúak közül a hivatalnok orvosok, — fix díjazással — alkalmazott ügyvédek, mérnökök stb. Az általános gazdasági válság ebben a számszerint legnagyobb rétegben okozta a legsúlyosabb pusztitást, mert a fizetések szisztematikus és általános csökkentése mellett, nagyrészüket az elbocsájtás, munkanélküliség veszedelme is érte.

A szabadfoglalkozást űzők rétegéhez (b) tartoznak az ügyvédek, orvosok, mérnökök, írók, művészek stb. amennyiben saját munkájuk jövedelméből élnek. A gazdasági válság ebben a rétegben is rengeteg egzisztenciát tett kétessé és általánosságban sülylyesztette az életnívót.

A harmadik, legfelső réteg (c) — kisszámú, de gazdaságilag annál hatalmasabb — a munkaadók, szellemi kvalifikációjúak, mint építészvállalkozók, mérnökgyárosok, szanatóriumtulajdonos orvosok, nagy ügyvédi irodák tulajdonosai. Ezen réteghez tartozóknak — bár közülük is sokan a krízis martalékai lettek — sok esetben sikerült a krízisből speciális monopol helyzetüknél fogva még külön hasznot is húzni. Ha csak a két első réteg (a és b) gazdaság-társadalmi vonatkozásait kívánjuk analizálni, bő anyagot találunk a krízis okainak feltárásához magán az intelligencián belül. Az intelligencia meghatározója — determinánsa — a polgári osztályhoz való tartozása volt annak megfelelőleg például a főiskolák hallgatóinak statisztikái óriási arányszámban mutatják a polgári eredetet, ez természetes is, mert a szellemi előképzettséghez a javak olyan nagysága volt szükséges, melyet csak nagyobb jövedelműek engedhettek meg maguknak. Az a kis százalék pedig, amely a szegény osztályból vergődött fel, maga az oktatás, főképen a magasabb oktatás hatása alatt, a saját gazdasági meghatározottsága ellenére, a polgári ideológiát vallotta magáénak.

Igy volt ez egészen 1914-ig — a világháború kitöréséig a civilizált nyugati országokban. Az intelligenciát vagy inkább annak egyes rétegeit, mint haladót, új szellemi és világnézeti áramlatok befogadására hajlamosabbat szokták emlegetni.

Nézzük már most a jelen periódusban — az általános termelési válság idején — hogyan reagál az intelligencia adott gazdasági feltételeinek megfelelőleg? A saját helyzetét helyesen felismerő hivatalnok-réteg érdekeinek megvédésére gazdasági szervezetekbe tömörül és önkénytelenül is a szervezett munkásság irányába sodródik; a szabadfoglalkozást űzők görcsösen ragasz-

kodnak polgári létük adta előjogaikhoz és nem akarják „strucc módra" tudomásul venni a gazdaság-társadalmi fejlődés által veszélyeztetett életnívójuk süllyedését. Ezen felfogásukból kifolyólag természetesen a jelen társadalmi fejlődési szakaszban minden erejükkel a polgári rend megmentésén fáradoznak és elfoglalják méltó helyüket a fascista államok politikai alakulataiban. Az az ellentmondás, amely gazdasági létük süllyedése és a polgári rend igenlése között fennáll, még jobban kimélyíti ennek a rétegnek válságát, irányvesztettségét.

Példaképen a német nemzeti szocialista mozgalommal szemben elfoglalt álláspontjukat hozzuk fel. A kezdeti lelkesedés után, mivel csak kevesen jutottak közel a húsosfazékhoz, amit pedig teli torokkal igértek nekik az agitátorok hatalomra jutásuk előtt, — mint például egy potitikai, közigazgaiási, közjegyzői jó orvosi álláshoz, — a többségnek meg kellett elégednie az igéretekkel és saját sorsukon érezhették a nemzeti szocialista uralom valóságos súlyát, a nagybirtok és nagyipar parancsuralmát, amely az intellektuális elemek életszintjét a többi dolgozó rétegekéivel együtt tovább lefelé süllyesztette. Akik pedig az életszint süllyedést nem akarták vakon, mint a nemzeti szocializmus átmeneti jelenségét elfogadni és kritikát mertek gyakorolni, a vezetők ostorozásainak lettek kitéve s nem egyszer olvashattuk a „kritikaster" megjelölést rájuk, amely megjelölés körülbelül a nemzeti szocialista rendszer ellenségeinek nyilvánította őket. Íme egy példája az intelligencia vergődésének és bomlásának, a benne rejlő ellentmondások eredőjeként megjenítve.

A baloldali átalakulásoknál hasonló — ellentmondásaiból folyó — bizonytalan magatartás jellemezte az intelligenciát. Itt is tárgya lett gyakori ostorozásoknak, mignem felbomolva, elvesztve lényegét, mint a polgári osztály uszályhordozója beleilleszkedett az új termelési rendbe.

Már most felvethetjük a kérdést, megoldható-e az intelligencia válsága az általános gazdasági válság megoldása nélkül? Erre a válasz csak tagadó lehet. De megoldható-e az általános gazdasági válság a jelen gazdasági rendszerben? Erre a kérdésre eddig mindenütt csak kisérletekkel válaszoltak, mint például a Roosewelt-féle amerikai kisérlet is, de a megoldáshoz közel sem juthattak. Az intelligencia tehát úgy a haladó, mint a fascizmusban csalódott, de főképen az intelligens ifjúság látva mindezt, el fog jutni, saját gazdasági helyzetének helyes felismeréséhez, ezzel ahhoz a ponthoz, ahol döntenie kell további sorsa felett.

Keresztes Elek

. . . Az egész világegyetem egyetlen irányregény az individualizmus ellen . . .

Szabó Dezső: Panasz

Irodalom és világnézet

Hisszük, hogy a közönséges, egyszerű embereknek (ezek lehetnek királyok vagy cselédek) az a rendeltetésük, hogy kikristályositsanak magukból zseniket..... nem lehet kiábránditani abból a hitből, hogy Voltair, Beethoven, Wagner, Keats, Leuwenbrock, Flaubert mint felhatványozzák az életet, közelebb visznek a nagy dráma értelméhez!

Sinclair Lewis

A korok és nemzetek gondolatvilága nagy fiaik lelkében kristályosodik szerves, összefüggő egésszé. Mondani szokták, hogy Rousseau nélkül nem lehetett volna francia forradalom, Napoleon nélkül nem lehetett volna császárság. Ritkábban — de véleményem szerint sokkal helyesebben — halljuk ezt a tételt megforditva: a forradalom előtti idők sivár gazdasági, közjogi és politikai viszonyai nélkül nem lehetett volna Rousseau, mert az azóta köztudatba ment gondolatai nem kizárólag — itt hangsúlyozni kívánom: nem kizárólag — az ő lelkében születtek, hanem csak tudatalatti meggyőződése voltak korának az ő ajkán szabatosan meghatározott tanná, világnézetté váltak: ha a forradalom vérengzéseitől és gyászos túlkapásaitól megcsömörödött tömeg nem áhitotta volna az erőskezű és határozott vonalú vezetést, akkor Napoleon is csak olyan sablonos katonapályát futott volna be, mint annyi más kartársa előtte és utána; lehet, hogy kapitány maradt volna, de az is lehet, hogy a meghajlott derék és a megőszült haj az aranygallért is meghozták volna számára: Császárá azonban csak Isten vagy a történelem kegyelméből lehet az ember. Mindez azonban nem von le semmit Napoleon vagy Rousseau nagyságából, mert a történelmet nem az egyes ember, hanem az emberiség lelkében szunyadó örök erők formálják, a nagyság titka pedig, ezeknek az erőknek hites hordozójává lenni. A zseni nem kreátora, hanem reprezentánsa és tolmácsa korának, nemzetének egyaránt.

A művész lelke érzékenyebb az átlag ember lelkénél s ezért alkalmasabb a benyomások átvételére és azoknak közlésére is. Ezek után természetesnek tűnik, hogy igazán nagy művészek alkotásai mindég magukon viselik a korukat mozgató eszmék bélyegét: Mona Lisa mosolygó, de zárt ajkai többet mesélnek a renaissance formai és tartalmi megújhodásáról, mint akármelyik sokkötetes tanulmány. A költészet — és az irodalom általában — a legdemokratikusabb művészet, mert eszköze, az élő szó, a legalkalmasabb arra, hogy nagy tömegek közös kincsévé tegye; formailag és tartalmilag is, sokkal hozzáférhetőbb mint az elvont művészetek,

melyek igazi művészi élményt csak annak nyújthatnak, aki bizonyos ismeretekkel, hogy úgy mondjam speciális kultúrával rendelkezik. A szobrász bronzba öntött vagy márványba vésett törekvései is sejthetik az elvont eszmét, de az író kimondhatja és amikor kimondja ezrekkel közölheti a most már testet öltött igét. Ez a példátlan hozzáférhetőség adja meg az irodalomnak azt a kivételes helyzetet, melyet ma betölt: rajta keresztül izmosodnak a bújkáló ösztönök és akarások eszmévé. Az irodalom a népek lelkiismerete.

Soha kor annyi ellentétes szociális és gazdasági irány között nem vergődött mint épen a miénk; soha irókra, prófétákra nagyobb szükség nem volt mint ma. A nagy idők ki is termelték a maguk nagy embereit, hiszen talán soha sem volt a világnak annyi egyszerre élő nagy írója, mint napjainkban. Nem kutatom, hogy melyik irány mutathat fel kimagaslóbb egyéniségeket, mert valamennyien egyformán fontosak a nagy tisztitó és gyomirtó folyamatban, melynek szükségszerűen a kibirhatatlan feszültség megenyhüléséhez, a gazdasági és eszmei kiegyensúlyozottsághoz, az új egységes világszemlélethez kell vezetnie.

Jól esik megállpithatnom, hogy a magyarság is kiveszi részét ebben a szellemi tisztulásban és tisztitásban. A magyar vers és a magyar próza pompás virágzásba szökött: Irodalmunk fiatalos erejével és gazdaságával semmiben sem marad a többi nemzet irodalmának színvonala alatt s emellett magyarabb mint valaha. Hogy a világ köztudatában nem tudott még olyan helyet elfoglalni mint amilyen megilletné, azt kizárólag nyelvi elszigeteltségünk okozza, mely az idegen népek fiai számára hozzáférhetetlenné teszi a magyar szellem igazi kincseit s a külföldi, ha magyar irodalomról esik szó, kénytelen azokra a nagy hangon reklámozott kétesértékü irodalmi termékekre gondolni, melyeket bizonyos, magyarnak igazán nem mondható, de annál kitünőbb üzleti szellemmel és összekötetésekkel rendelkező, budapesti kőrök dobnak a hasonló értékek nemzetközi piacára. Hiszem, hogy az idő megérleli a maga gyümölcseit s a magyar gondolat is bevonul az egyetemes műveltség nagy közösségébe, de számunkra fontosabb most az, hogy megvan, hogy saját hívó szemünkkel láthatjuk az uj idők új magyarjainak tiszteletet parancsoló nagy szárnybontását, melyben Szlovenszkó, de különösen Erdély magyarjai már saját hangon szólnak saját problémáikról.

A vajdasági magyar irodalom azonban igazán gyászos képet mutat minden elfogulatlan szemlélőnek. Költőink átvették ugyan az új vers köntösét s részben az új belső törekvések iránt is mutatnak érzéket, elbeszélőink felett azonban mintha nyom nélkül suhant volna el az a nagy stilus és témaforradalom, mely újratermékenyitette és ragyogó színekkel gazdagitotta a magyar életüt: Szépprózánk még mindég a századforduló hagyományain rágódik s épen annak a magát főleg tárcacikkekben kiélő iránynak maradt a hordozója, mely a magyartalan sajtó támogatása mellett, formai

egyhangúsága és belső tartalmatlansága dacára is bedudvásitotta az ősi magyar ugart.

Szokássá vált a „bácskai közöny", a „közönségünk részvétlensége" és még számos elcsépelt közhely hangoztatása, de ki kérdi, hogy mit ad tulajdonképen — a várt pártfogásért — irodalmunk a „közönyös Bácska részvétlen közönségének"? Megerősiti-e ez az irodalmi fajtánk jövőjébe vetett hitünket? Találunk-e ebben az irodalomban utalást arra a csatára, melyet anyagi és kultúrális létezhetőségünkért vívtunk és vívnunk kell? Tükre-e ez az irodalom annak a vergődésnek melyben népünk, lelke tudatos eszmei és világszemléleti hovátartozandóság hiányában, önmagával kénytelen meghasonlani? Az őszinte és a tényeket fedő válasz csak negativ lehet s most már önként vetődik fel az utolsó, de legsúlyosabb kérdés: Tarthat-e ez az irodalom igényt a közönség támogatására?

Egyetlen bizonyos színvonalat tartó szépirodalmi folyóiratunk két évfolyamán keresztül olyan regényt közöl, mely — Istennek hála! — nem érdekelheti magyar közönségünket. Ha magam nem is vagyok százszázalékos híve Freud doktor elméleteinek, mégis szívesen elismerem elgondolása nagyvonalúságát és részben jogosultságát is, tiltja azonban a gyöngédségem megírni, hogy mit analizálhatna ki, szerény véleményem szerint, maga Freud azokból az írásokból, melyeket nálunk az ő nevében követnek el. A vélt problémák és képzelt szakadékok körüli piszkálodások ideje lejárt; lehettek ezek szelid, problémátlan korok kedvelt irodalmi játszadozásai, de a ma telve van fájó nyílt sebekkel, véres, feleletre váró kérdésekkel: akinek ma sincs mondani valója az bízvást leteheti a tollat, mert nem iró.

Erdélyben Tamási Áron — hogy csak egyetlen nevet emlitsek — megírta egy székely legényke nagy birkozását a rengetegországgal, melyben a töméntelen hatalommal, igazságtalansággal és kelepcével szemben, nem maradt egyéb fegyvere annál a kis ravaszságnál, melyre még apáit tanitották meg az igazságtalan, önkényes és kelepcés századok Egyszerü véresmosolyú és kacagvasíró kis történet ez, de nálunk rossznéven vették a legénykétől, hogy nagy nekifohászkodásai közepette meg-megpökdöste nagy paraszt markát s egyik hetilap olyan hangnemben írt bírálatot közöl róla, mely megengedhető talán, kis kezdő írókkal szemben, de elítélendő és rosszhiszeműségre vall, ha olyan íróról van szó, akinek egyetlen kis írása is többet jelent a magyarság, de különösen a kisebbségi magyarság szempontjából, mint az emlitett hetilap valamennyi eddig megjelent száma együttvéve. Szomorú tény, hogy mig Erdély hangot, irányt és keretet tudott teremteni a maga irodalma számára, mi még annyira sem jutottunk, hogy ezeket az eredményeket értékelni tudnánk. Szívesen elismerem, hogy Erdély helyzete már nagy magyar tömegei miatt is kedvezőbb mint a miénk; tudom, hogy a vajdasági magyarság — ellentétben a székelységgel — néprajzilag és hagyományaiban elválaszthatatlan az alföld

többi magyarjaitól, de nem szabad figyelmen kívül hagynunk a megváltozott viszonyok között természetszerüleg megváltozott külső és belső életkörülményeinket sem és be kell végre látnunk, hogy ideje levonnunk a konzekvenciákat s hogy ennek irodalmunkban is kifejezésre kell jutnia. Nem célom a lokálkulör körüli vitát felújitani, sőt a kedélyek megnyugtatására sietek kijelenteni, hogy magam — de szerény véleményem szerint maga Szenteleky sem — nem gondolok „vicinális irodalom" propagálására. Az „Ewig menschliche" elve előtt mélyen meghajtom tiszteletem zászlóját, de ismételten utalnom kell arra, hogy az igazán örök emberi mélységekig eljutott nagy írók, műveikben mindég foglalkoztak koruk és nemzetük problémaival is. Hogy a mondottak helyességét hozzánk közelfekvő példán igazoljam, elég felemlitenem az „Ember tragédiáját", melynek egyetlen színe sem játszodik le sem magyar környezetben s pedig Madách korában s így szó sem lehet szoros értelembe vett földrajzi vagy történelmi lokálkulörről, mégis érint minden magyar kérdést, drámai erővel tárja fel az akkori idők magyarságának mélységes fájdalmát és tükre annak a pesszimisztikus világszemléletnek, mely a nemzeti ügy bukása nyomán, elhatalmasodott a nemzet lelkén.

Nem szabad megtagadnunk a magyarság szellemi közösségét, de az egység keretein belül kifejezésre kell jutnia saját élniakarásunknak is: írt kell keresnünk olyan sebekre, melyek csak nekünk fájnak, szembe kell néznünk olyan veszélyekkel, melyek csak bennünket sújthatnak. Meg kell ezt tennünk nem csak azért, mert az ilyen értelmü, őszinte szavak nyomán úgy olvad majd a bácskai közöny, mint a tavaszi nap sugarán a jég, hanem azért is, mert csak ilyen öntudattal, fajszeretettel és határozottsággal áhitatott irodalom teremtheti meg az egységes, kompromisszumokra nem hajlamos, de az adott körülményekkel számoló kisebbségi világnézetet, mellyel a jövőben egybehangolhatnánk munkánkat és célkitüzésünket.

Takács Zoltán

... Nem a rendszerek, a dogmák fontosak, hanem az érzések, melyek az emberek mozgását és cselekvését irányítják. Mert minden elmúlik: csupán a szeretet örök ...

Szenteleky Kornél: Isola Bella

A bécsi Collegium Hungaricum tagjainak multévi munkálkodása

A bécsi Collegium Hungaricum kilencedik munkaéve a mostoha körülmények dacára — hála a Gondviselésnek — igen eredményes volt. Sajnos, az ösztöndijas tagok, tehát a tulajdonképeni kollegisták száma ez évben is nagyon csekély volt, de a hosszabb időre beutalt vendégtagok száma szépen emelkedett s úgy az ösztöndijasok, mint a hosszabb ideig a kollégiumban tartozkodó vendégtagok szaktudományi kutató, vagy szaktanulmányi továbbképző munkálkodása által a kollégium megfelelhetett nemes és jelentős missziójának. Mind szélesebb körben nyilvánvalóvá lesz az a tény, hogy kutató céllal, vagy szaktanulmányi céllal munkálkodni óhajtók — s ez vonatkozik elsősorban az ösztöndíjas kollegistákra — épp a kollégiumi szervezetben és a kollégiumi szervezet által érik el a legnagyobb mértékben kitűzött céljukat. A kollégiumnak határozottan erkölcsi és tudományos súlya van már; a tagok eredményes munkálkodása, aztán a kollégiumnak a magyar szaktudományi élet terén, annak föltárása által végzett missziós munkája, a bécsi egyetemi, főiskolai és tudományos személyekkel, intézményekkel olyan kapcsolatba hozta az intézetet, hogy a tagok munkálkodása a legrendszeresebben, a legcélravezetőbben és a legközvetlenebbül épp a kollégium erkölcsi súlya által történhetik meg. E kapcsolatok értékét és jelentőségét a külföld is elismeri s méltatja, amit bizonyít pl. az a tény is, hogy az olasz kultuszminiszter az olasz főiskolák rektoraihoz intézett köriratában felhívja az egyetemek figyelmét arra, hogy a kutatómunkára, vagy szaktanulmányi célból Bécsbe menők a kollégiumban vendégtagok lehetnek, ami ép a kollégiumnak kapcsolatai által igen kedvező s lényegesen elősegíti és eredményessé teszi munkálkodásukat. Ugyanígy ítélik meg a kollégium jelentőségét amerikai részről is. A kollégiumnak mint összeségnek hatása az egyes tagokra szintén

igen kedvező, látókörszélesbítés, ösztönzések nyerése szempontjából.

*

Az ösztöndíjas kollegisták valamennyien kutatómunkásságot fejtettek ki levéltárakban, klinikai intézetekben, muzeumokban, vagy egy-egy professzor speciális irányítása mellett. Munkálkodásuk eredményességéről referátumokon kívül professzorokkal való beszélgetések által is meggyőződést szerezhetünk. Az ösztöndíjasok valamennyije el is érte kitűzött célját, idei munkálkodásuk eredményéről publikációik fognak tanubizonyságot tenni.

A kollégium ösztöndíjas tagjainak az eddigi 9 év alatt megjelent publikációit a néhai Klebelsberg Kunó gróf emlékkiállításra összegyüjtöttük, a főbb szakmák szerint csoportosítva s ezek alapján a kollégiumban való tartózkodásuk óta publikációik (könyvek vagy szakfolyóiratokban megjelent tanulmányok) száma 1933. február 1-ig: 616; megjelenés alatt 58 (ezek közül néhány azóta már megjelent). E szám beszédes bizonysága annak, hogy ösztöndíjasaink szinte kivétel nélkül át vannak hatva attól a kollégiumi szellemtől, amely a legmagasabb fokú kötelességteljesítést, a legönfeláldozóbb munkálkodást és nemzeti kultúránk érdekében kifejtett önzetlen áldozatkészséget jelenti. Ez összetartozandóságnak tudatos átérzését symbolice is kifejezésre is juttatták kollegistáink, amikor az ezévi kollégiumi együttes összejövetelen e szellem ápolására a bécsi Collegium Hungaricum serleg statutumait állapították meg.

A hosszabb ideig (egy év, vagy egy szemeszter) valamint a rövidebb ideig a kollégiumban tartózkodó vendégtagok szintén szaktudományi kutató munkásságot fejtettek ki vagy szaktanulmányokat végeztek. — A vendégtagok egy része kongresszusokon vett részt, vagy hivatalos kiküldetésben volt itt.

*

A tudományos és kultúrális kapcsolatok elmélyítése ez évben is igen élénk volt. A nyelvünk izoláltsága miatt nem ismert, vagy elhanyagolt szakirodalmat a hozzánk forduló idegen kutatóknak hozzáférhetővé tettük a tudományos fölhasználásra. Nagyon kívánatos volna e szempontból a már múlt évi jelentésemben felemlitett elgondolásomnak, egy „Wissenschaftlicher Anzeiger aus Ungarn" című rendszeres közleménysorozatnak testetölthetése, mely a külföldi szaktudósok számára fontos tudományos

publikációinknak bő kivonatbban való ismertetését felölelné (kb. 15 szak jönne tekintetbe s negyedévenként egy-egy szak két oldalas ismertetését lehetne a tekintetbe jövő szakembereknek, intézményeknek, illetve intézeteknek megküldeni).

A bécsi tudományos, közéleti és társadalmi előkelőségek részére a magyarság ügyét szolgáló missziós tevékenységünkként az idén is voltak előadásaink, melyek közül elsősorban ki kell emelnünk gróf Teleki Pál professzor előadását egy aktuális gazdasággeográfiai témáról. A következő tanévre tervbe van véve Kodály Zoltán előadása a magyar népdalról, Éber Antal közgazdasági vonatkozású előadása és még néhány más szaktudományi kiválóságunké. Ezeknek határozottan nagy visszhangjuk volt eleddig és meggyőződésünk, hogy a kollégium tagjainak munkálkodásán és a fentvázolt szaktudományi feltáró munkálkodásunkon kívül, a kollégium az ilyen előadások által nagyban hozzájárulhat előítéletek megváltoztatásához, igaz értékeink megismeréséhez.

Magyarnyelvű kollégiumi előadásaink közül megemlítjük Kapy Béla dunántúli evangélikus püspök előadását: A külföldi magyar ember etikája címen, továbbá Mécs László felvidéki költőnk előadóestjét. Voltak műtörténeti és néprajzi vonatkozású előadásaink is német nyelven, kollegistáink részére, megfelelő muzeális vezetésekkel. Többek között Rungaldier docens, Lebzelter muzeumi kusztosz is tartott értékes szakelőadásokat.

*

A tudományos kapcsolatok elmélyítését célozzák a kollégium igazgatójának, mint a bécsi egyetem magántanárának egyetemi előadásai, nemkülönben a bécsi néprajzi múzeum munkaközösségének meghivására a magyar mesekutatásról tartott nagyobb előadása, valamint a bécsi Magyar Akadémikusok Egyesületében és a bécsi Pazmaneumban tartott előadásai az irodalom és művészet lényegéről. A bécsi Rádió felkérésére: „Kultúrális élet Ausztriában" cimen beszélt.

A kollégium dísztermében tartattak a következő jelentősebb rendezmények: Az osztrák népszövetségi liga a néhai Apponyi Albert gr. emlékünnepélyt a kollégiumban tartotta, a nagy halotthoz méltó impozáns keretek között. A bécsi Verein der Museumsfreunde Savoyai Eugen herceg emlékezetére rendezett kiállitáson kívül néhány előadást is tartott a bécsi legnevezetesebb barokkpaloták dísztermeiben. Kérelmükre a kollégium dísztermét is áten-

gedtük egy előadás céljaira, melyen Stix Alfréd, az Albertina igazgatója beszélt: Savoyai Eugen és a bécsi műgyüjtemények címen. Mindkét alkalommal a legelőkelőbb meghívott közönség jelent meg. Az Apponyi-emlékünnepélyen az összes bécsi követségek, az osztrák kormány, a tudományos és közéleti előkelőségek voltak jelen. A kollégium igazgatója minden alkalommal rövid bevezető beszédet mondott, melyben megfelelő módon kitért a kollégiumnak szellemi és kultúrális együttműködést szorgalmazó munkálkodására is.

E nagyszabású és kultúrális vonatkozású előadásokon kívül társadalmi vonatkozású összejövetelekre is alkalom nyílt, amenynyiben az Österreichisch-Ausländischer Studentenklub — amelynek élén Innitzer érsekkardinális és Kuppers egyetemi professzor állanak —, azután a Bécsi Magyar Akadémikusok Egyesülete, nemkülönben a Wiener Frauenakademie — Zita professzor vezetése alatt — és a bécsi Szent István jótékonysági egyesület, melynek élén Serédi hercegprimás és Batthyányi hercegné állanak, — rendezményét egy-egy alkalommal a kollégium dísztermében tartotta. — A bécsi nemzetközi ének- és zongoraverseny első és második díjával kitüntetett énekművészei, Mlle Ines Jouglet Párizsból és Szelényi Tibor Budapestről, a kollégium meghívására hangversenyt adtak, melyen a magyar és francia követségen kívül a bécsi zenei vijág számos kitünősége volt jelen.

Nagy súlyt helyezünk arra is, hogy az egyetemi, miniszteriális és tudományos körökkel való t á r s a d a l m i k a p c s o l a t a i n k fenntartassanak, amik az igazgató által eszközölt meghívások, illetve az emlitett tényezők részéről történt meghívások által igen bensőségessé alakultak ki.

Az idén is számos bécsi és külföldi professzor látogatta meg az intézetet, illetve volt a kollégium vendége. Örömmel állapithatjuk meg, hogy valamennyien a legnagyobb elismeréssel adóznak a kollégiumi eszmének és az elért teljesítményeknek.

Cs. Z.

... Nem a tökéletesség mint végcél, hanem a tökéletesedés, érzés és finomodás örökkétartó folyamata az élet célja. Rossz ember az, aki — bármily jó volt is — kezd romlani, kevésbé jó lenni. Jó ember az, aki — bármily értéktelen volt is erkölcsi tekintetben, halad a javulás felé ...

John Dewey

Társadalmi kérdések az irodalomban

Az elmult tizenöt év alatt erdélyi magyar társadalmunk vezető rétegeinek életében egyre döntőbb jelentőségűvé kezd válni az az irodalmi intellectualizmus, amelyet a váratlanul és nagyvonalúan kifejlődött erdélyi irodalom táplál és növel nagyra. Gazdasági és politikai elnyomottságunkban egyedül az irodalom az a terület, ahol a magyarság erején felülit, sokszor igazi értékeket is alkotott. Líra, regény, dráma és elbeszélés annyi termett és terem ma Erdélyben, hogy az egymagában véve versenyezhet nem egy kis nép irodalmával. A magyar kisebbség gazdasági letörése és irodalmának szinte szükségletein túlmenő fellendülése nem egy olyan kérdést vetettek fel, amelyek az ifjúság és a művelt magyar olvasóközönség előtt megvitatásra várnak. Ezúttal egy közkeletű s elterjedt erdélyi és európai irodalmi felfogást akarok megvitatni, amelyik a szépség „elefántcsonttornyába" húzódva vissza a müvészet társadalmi összefüggését és hivatását tagadja.

Irodalom és társadalom! Két olyan széles terület ma, amelyet még a képzelet szárnyán sem lehet bejárni, a tudomány mérlegén „racionálisan" felmérni, pedig csaknem lehetetlen. De ha a szociologia és esztétika ma elért eredményei alapján tiszta képet nem is alkothatunk magunknak az irodalmi jelenségek összeségéről mégse lesz érdektelen néhány olyan összefüggésre rámutatni, amik a mindenkori társadalmi adottságok és az azokból kinövő nemzeti irodalmak között fennállanak. Tőlünk erdélyiektől látszólag távol álló kérdések ezek, de elméleti tisztázásuk gyakorlati haszna elvitathatatlan, mert csak a szigorúan tudományos világszemlélet biztosíthatja azt a tisztánlátást, amelynek szükségessége alól az erdélyi irodalom sem képezhet kivételt.

Kezdjük vizsgalódásainkat mindjárt az irodalom két alkotó elemén: a formán és a tartalmon, amelyek csak társadalmi szempontból a szociologia módszerével érthetők igazán meg. Bármilyen különösen hangzódjék, de a költői művek formai, kifejezési eszközei a legtársadalmibb jelenségek. Minden kor és minden társadalmi környezet kialakít bizonyos gondolkodási formákat és a kortól és környezettől meghatározott műfajokat. Az irodalomnak önmagáért valóságát hirdetők előszeretettel hivatkoznak a formákra, mint „örök principiumokra," melyek a bennük rejlő tartalomtól függetlenül hatnak a szépség, a tökéletesség, a szimetria önmagában is

megkapó eszközeivel. Az esztétikai és szociologiai tudományos vizsgálódás azonban ma már ezt az illuziót is eloszlatta.

Az irodalmi, festészeti és szobrászati formák szintén változnak és ugyancsak összefüggésben állanak korukkal, csakhogy ez a változás sokszor olyan lassú, hogy a fejlődése előretörése, mozgása csupán egy nagyobb korszakon belül vehető észre. A tartalom, az irodalom kifejezési módjának másik nagy alappillére szintén csak a szociologia segitségével mérhető fel. Minden forma bizonyos mondanivalót takar és vannak formák és tartalmak, akik korok és társadalmak szerint egymást tételezik fel, egyik a másik nélkül nem képzelhető el. Az irodalomban a nagy iskolák: klasszicizmus, romanticizmus, realizmus és materializmus csak úgy érthetők igazán meg, ha a mögöttük álló társadalmak adottságaiból próbáljuk azokat megmagyarázni.

Társadalmi jelenség a nyelv is, az irodalom közvetítő eszköze olvasó és iró között. A nyelv mint minden más társadalmi jelenség szintén változásnak van alávetve. A nyelv változásaival nagyon sokat foglalkozott már a magyar nyelvtudomány, de a nyelv és a társadalom nagy összefüggéseire még alig-alig mutatott rá. Pedig a nyelv minden nemzetnél csak az illető nép társadalmi fejlődéséből és e fejlődés fokából érthető meg. A nyelvek elmaradottságának, vagy kifejlettségének legfőbb megmagyarázója a termelési és osztályviszonyoknak az a stádiuma, amelyben az illető nyelvet beszélő nép van. Miért volt oly elmaradott a magyar nyelv a XVIII-ik század végén és miért csak akkor döbbennek rá íróink erre a nagy nyelvi szegénységre? Azért, mert a polgáriasodás Európaszerte előretörő folyamatában hiányzott, illetőleg csírájában volt még csak meg a magyar polgárság. A kapitalizmus Magyarországon még ismeretlen volt, de ugyanakkor a szomszéd nyugati államok erős polgáriasodása és a kapitalista termelő mód ezernyi új szükségletei már olyan szellemi strukturát teremtett meg, amelyik a magyar nyelv és szellemiség akkori viszonyaival összehasonlítva méltán az elkeseredés érzését kelthették a külföldet néző íróinkban. Széchenyi, Eötvös már tudatosan a magyar polgári világ megteremtésének szolgálatában állanak és nyomban meg is teremtődnek a kapitalista fejlődés feltételei Magyarországon. Munkájukat az írók tudatosítják és mélyítik ki. Elsősorban az új élet eszményeit tűzik ki, másodszor a nyelvet a társadalom már megváltozott és állandóan növő új igényeihez szabják A magyar nyelv hallatlan gazdagodását 1780 és 1918 között valóban nem is érthetjük meg, ha azokat az új termelési viszonyokat nem vesszük tekintetbe, amelyek a magyar társadalom alapstrukturáját változtatták meg, új társadalmi osztályokat hoztak létre és a fejlődésnek a régitől egészen elütő ütemet diktáltak. Egy iró nyelvét vizsgálva természetesen nehéz észre venni a társadalom és az illető iró nyelve között mély összefüggést is, de az írók csoportját, irányait nézve a különbség már megkapó és szembeszökő.

A nyelv azonban ép úgy nem egységes, mint az a társadalom, amelynek szükségletét fejezi ki. Itt is a mindenkori társadalmi osz-

tályösszetétel a döntő. Más a nemesség, más a parasztság, a polgárság és végül más a munkásság nyelve Magától értetődő, hogy nyelvtani szerkezetében, a mindennapi élet szavainak tekintélyes, sőt nagy többségben több az egyezés, mint a különbség, de éppen a nem egyforma társadalmi életmód hozott és hoz ma is létre nyelvi különbségeket és okozza a nyelvfejlődés hol öntudatlan, hol tudatos harcait, amikből győztesen mindig a mindenkori uralkodó rétegek nyelvhasználata kerül ki, de csak addig, amig a társadalmi harcból folyó fejlődés újabb rétegeket és ezáltal újabb és fejlettebb nyelvet hoz létre.

Elhanyagolt terület az *olvasóközönség* vizsgálata is. Az író mindenkor szükségleteket elégít ki és egyszersmind a fejlődés törvényeit követve új szükségleteket teremi. Az irodalom fejlődése tehát csak ebből a kölcsönhatásból, az író és olvasó állandóan változó viszonyából érthető meg. De az olvasóközönség vizsgálata se könnyű. Kik az olvasók? Nehezen állapíthatjuk meg, mert összetételük, számuk, ízlésük mindenkor más és más. De ez a nehézség nem menthet fel bennünket az irodalom és társadalomtudomány azon közös követelésétől, hogy az irodalom százados fejlődése folyamán megvizsgáljuk az irodalom olvasó táborát, az olvasók társadalmi viszonyait, ízlését, kultúráját és követelményeit az írókkal és az irodalommal szemben.

Az irodalom két alapvető tényezője az író és az olvasó. E kettő együtt alkotja az irodalmi életet, kölcsönhatása az irodalom továbbfejlődését. Helytelen és hazug tehát a l'art pour l'art álláspontja, hogy az író függetlenítheti magát korától, olvasóitól és az őt környező világ harcai felett állva csupán a szép kultuszának élhet. Olyan illuzió ez, amit pillanatnyilag önmagával elhitethet a költő, de ezen egyéni és csupán némely író sajátos társadalmi adottságaiból magyarázható életszemlélet sohasem volt és sohase lehet az életet normálisan élő olvasók egyre növekvő táborának normája. Az irodalomtörténet nálunk elsősorban, sőt legtöbbször kizárólag csak az író müvét és annak esztétikai értékét vizsgálta. Pedig az irodalom, az író és olvasó, tudományosabban szólva az író és társadalma közti viszonyból érthető csupán meg. Valamely nép multjának vagy szellemi életének vizsgálatánál nem elégedhetünk meg a „szellemóriások" az élet felé emelkedő „magányos csúcsok" vizsgálatával minthogy azt Babits Mihály tette európai irodalomtörténetében, hanem a „szürke írók" és „szürke tömegek" izlését, kultúráját, kifejezni vágyódását is tekintetbe kell vennünk. Az irodalomban épúgy, mint a társadalmi élet minden terén, egymással szembenálló osztályok, izlések ideológiák küzdelme látható. Ez a küzdelem, amely osztályok, fajok és ezeken belül ismét egymástól elkülönülő csoportok között folyik, az irodalomban is nyomot hagy. Minél nagyobb egy nép vagy földrész műveltsége, annál tudatosabb a küzdelem és annál inkább visszatükrözi azt és a harc sodrába áll maga az irodalom is. A szellemi élet legtöbbször az uralkodó társadalmi osztályoknál a legfejlettebb. A feudalizmus korában a

nemességnél, a XIX-ik században a polgárságnál, a nemzeti kisebbségeket elnyomó államoknál az uralkodó fajnál. Mihelyt a társadalmi erők összetétele megváltozik, az egykori uralkodó rétegek kultúrális ereje is csökken és ha az a vele szembenálló nemzet vagy osztály elnyomása nem enyhül, lassanként a kultúrális alacsonyabbrendűség állapotába süllyed. Természetesen mindenkor éltek és élnek az irodalomi ellenerők is. A harc több-kevesebb tudatossággal folyik és néha az irodalomban győz már egy új világfelfogás mielőtt a mögötte álló társadalmi osztály vagy nemzet akarata a politikai hatalmat megszerezte volna. Az irodalom tehát megelőzheti egy új világszemlélet hatalomrajutását, de nem minden esetben előzi meg. Ha igen, úgy hatalmas fegyvertárs, elsőrangú harcieszköz valamely világnézet ellen vagy mellett. A francia forradalmat megelőzőleg Rousseau, Voltaire, Montesquieu és az Enciklopédisták már előkészítették a talajt a polgári életszemlélet számára és velük szemben alig akadt az irodalomban a nemesi világfelfogásnak védője. Pedig a nemesség még uralmon volt, hatalmát, előjogait megdönthetetlennek tartotta és nem hitt a földi dolgok „változandóságában". A szellemi élet vezetése, a tömegek szimpátiája már az 1760-as évektől fogva Franciaországban a polgári élet elképzelt és addig nem élvezett jogait kívánó és sokszor üldöztetései ellenére is forradalmilag követelő írók mögött áll, de a politikai hatalmat és az írók rendszertelen s néha bátortalan gondolatait az életbe csak 1789 világot formáló eszményei vitték át. E példákat szaporíthatnánk. Az irodalomtörténet gazdag anyagot nyújt arra, hogy az egymással szembenálló faji, vallási és osztályideologiák mikor sorvadtak el vagy mikor, hol és milyen körülmények hatására maradtak uralmon. A magyar irodalom népies-nemzeti kora a magyar polgárság uralmát készítette elő. Eszményei egy korszak nemzeti akaratának és uralomratörésének szellemi tükörképei. Harcieszközök a szépség leplében és felhasználásával egy addig elnyomott nép és társadalmi réteg felszabadulása érdekében. Mihelyt a felszabadulás megtörténik és nyomában 1867 után átalakul az egész magyar társadalom összetétele, megváltozik az irodalom is. A régi eszmények, kifejezési módok lassanként eltűnnek, erejüket vesztik, fölöslegessé válnak. Észrevétlenül eltűnnek és a mélyben alig-alig láthatóan felvonulnak az ellenerők, megkezdődik az új harc az új kiegyenlítődésére.

Ady korszaka már a ma életünkben zajlott le. Szabó Dezső és az erdélyi irodalom hétköznapi témánk voltak. Ehelyett hadd lássuk, hogy az irodalom hogyan nézi ma a mult és jelen előtte elvonuló folyamatát? A magyar irodalomtörténetírásban két irány folytat élet-halál harcot: a pozitivista és a szellemtörténeti. Az egyik a mult évszázad második felének még ma is eleven hagyományaiból táplálkozik és azt vallja, hogy az irodalom multját csak a költői művek formai és tartalmi sajátosságainak objektiv és a legkisebb részletre is beható vizsgálata tudja tisztázni. A szellemtörténeti iskola a fősúlyt nem az új adatok felkutatására fekteti, hanem az írók és irodalmi irányok nagy összefüggéseinek magya-

rázatára. Közel félszázados multra támaszkodva a pozitivisták iskolájuk minden elsekélyedettsége ellenére is nagy eredményekre mutathatnak rá. Az ő érdeméük, hogy ma a magyar irodalom multjának jóformán nincs olyan területe, ahova kutató módszerük lámpása ne világított volna be.

De ugyanakkor az új tudományok itélőszéke ellőtt egyre inkább elégteleneknek kezdenek látszani adataik. A részletproblémák tisztázásába való elmerülés nem adott választ az irodalmi élet nagy kérdéseire. Ehelyett az analizis a szintézis szellemét ölte meg. Nincsenek műfajtörténeteink, nem ismerjük még nagy vonalaiban sem irodalmi iskoláink fejlődését és csak most kezdünk belepillantani a szellemtörténeti iskola révén azokba a nagy összefüggésekbe, amik a magyar és világirodalom között fennállottak. Az alig két évtized multra visszatekintő magyar szellemtörténeti iskola érdeme, hogy mindezekre probált és probál választ adni. Két nagy munka jelzi e két iskola eredményeit Pintér Jenő 7000 oldalas irodalomtörténete amely összegezi a pozitivista irodalomtudomány eddigi összes eredményeit és Szerb Antal jóval kisebb, mindössze félezer oldalas kézikönyve, mely az eddigi adatok alapján a magyar irodalom nagy összefüggéseinek magyarázatát tüzte ki célul.

A harmadik irány az irodalomszociologia egyelőre mostoha gyermek a magyar földön. Bár Szerb Antal kacérkodik vele, szempontjai, módszerei csak részben érvényesülnek nála és az előbbi két iskola kutatásaiban. Pedig a szociologiai szempontokat kereső magyar irodalomtörténetirás mult a még a háboru előtti évekre nyulik vissza. Már az 1910-es években hangoztatja Lukács György a „Megjegyzések az irodalomtörténet elméletéhez"* c. tanulmányában, hogy „Az irodalomtörténet szintézise új, organikus egységben egyesitése a szociologiának és esztétikának". Ez csak az állandót keresi azokban a jelenségekben, amiket irodalmiaknak szoktunk nevezni, az csak a változásnak leirását és annak okait. Az irodalomtörténet elé az a paradox feladat van állitva, hogy e két szempontot egyesitse, keresse az állandót a változóban és a változót az állandóban; keresse az esztétikai abstrakcioban megfogalmazott formák fejlődési lehetőségeit, útjait, tendenciáit és egyszersmid az egyes irodalmi művek és hatásaik ezerfelé ágazó szövevényében az állandót, a visszatérőt, a törvényszerüt". Lukács György módszertani elveit több nagy munkában próbálta alkalmazni és igazolni. „A modern drámáról"** irt hatalmas müve csak azért nem hatott a magyar irodalomtörténetirásra, mert a külföldi drámáról szól. Ha Lukács véletlenül a magyar irodalom valamelyik korszakát dolgozza fel a fenti modszerrel, úgy hatása bizonyára nem maradt volna el.

A szociologia módszer és életszemlélet sokak szerint egyoldalu világnézeti lekötöttséget és állásfoglalást jelent. Ezt a nálunk magyaroknál nagyon elterjedt és csupán a tudatlanságból magyaráz-

*Megjelent az Alexander Bernát emlékkönyv 388—421-ik oldalán.

**Megjelent a Kisfaludy-társaság kiadásában két kötetben, Bpest 1912-ben.

ható felfogást, amely szerint a szociologiával való foglalkozás a marxizmusal való egyetértést és a polgári életszemlélet tagadását jelenti, Szerb Antal ideálista felfogásu irodalomtörténte cáfolja a legeklatánsabbul meg. A társadalmi jelenségek és az irodalom társadalmi vonatkozásainak vizsgálata kétségtelenül kiindulhat, vagy eljuthat a marxizmushoz, de ugyanúgy elérkezhetik és mint ahogy Németország és Olaszország látjuk el is érkezett a fasizmushoz is. A szociologia tehát csak eszköz, módszer, de azt irodalomban való felhasználása nem vezeti szükségképpen világnézethez, csupán a tények objektiv és teljes megmagyarázása vonhat maga után ilyen vagy amolyan világnézeti állásfoglalást.

Helyes tehát Lukács György fent vázolt módszere amellyel az irodalmat a képzelet világából a való világába hozza le és a legmegfoghatatlanabbnak látszó költői jelenségeket is az ész és tudomány lámpása elé állitja. Alapgondolata amitől ma is oly szivesen eltávoznak irodalmi életünk feldolgozói, az, hogy úgy az iró, mint az olvasó társadalmi erők alkotó eleme, hatásokat vesz fel és hatásokat közvetit. Az irodalom tehát „közlés" mely „egy társadalomban élő tehát társadalmi hatásoknak alávetett embertől megy" „szintén társadalmi hatások alatt élő emberek felé". „Az izoláltan állás éppen olyan szociologiai tény, mint a divattól felkapottság".

Az esztétikai szempontok túlzói gyakran hivatkoznak arra, hogy egyedül a forma az ami művészivé tesz valamely munkát és éppen ezért a tökéletesen kifejezett és müvészi formákba öntött tartalom tartozik csupán az irodalom fogalma alá. Ezt a felfogást támadni sem érdemes. Hogy a kifejezés tökéletességére való törekvés és annak részbeni elérése tesz valamely művet müvészivé, az természetes, de mindez társadalmi tény és csupán a társadalom mindenkori adottságaiból magyarázható meg. A ma egyre racionálisabb világában az irodalom se „misztikum" többé az irók pedig nem állanak az élet felett és nem alkotnak „előjogokat" élvező irói rendet, ők is a megvetett „tömeghez" hasonlóan társadalmi folyamatoknak vannak alárendelve és mert nekünk és értünk irnak, jogunk van irásukat megbirálni, mondanivalóikat a mi életünk szomorú valóságaival összehasonlitani és kimondani felettük itéletünket. Ez az itélet nem egyforma. Vannak akiket a formák megkapnak és kielégitenek, de lesznek olyanok, akik a mondanivalókat fogják lázasan keresni és a szépség csillogása sem vakitja majd el tisztánlátásukat. Az irodalom is viszonylagos, de az olvasó izlése és az itélet is, amit alkotnak szintén relativok. Ezért kell mindenben és mindenütt a tudomány módszeréhez fordulni, hogy az emberi társadalom változó folyamatai közt legalább az a viszonylagos látásmódót és igazságot tegyünk magunkévá, amely a haladás ügyét szolgálja!

Dr. Jancsó Elemér

Öreg diák

Az ifjúságnak szüksége van vezetőkre, tanácsadókra. Akiket példaképül választhat és akiknek utain felismeri az ő jövendő ösvényeit. Akik átélték, megismerték az ifjúság problémáit, akik még ma is hozzátartoznak szívvel-lélekkel, azoknak küldjük a hívó szózatot: Jertek közelebb!

Jőjj közelebb! Talán még nem halt ki az emlékeid közül húszévednek elmult öröme, talán még emlékezel mit jelentett a diák-korod, talán eszedbe jut néha egy-egy társad küzdelme, a magad gondja, együttes panaszotok, amivel összejöttetek a „Vojvodina" klubhelyiségében, a korporációk estjein, vidámságotok, és az az őszinte, könnyes búcsú, amivel örök istenhozzádot mondtál az egyetemi városnak.

Az ifjúság vár téged és rád tekint azzal a szeretettel, amellyel önmagadat nézed az időből, amikor magad is egyetemi hallgató voltál. Szeresd a diákot, szeresd önmagadat.

Nem igaz, hogy a régi társak, kenyeres pajtások ne tudják többé mi az összetartás. Ne menjünk el egymás mellett észrevétlen, vagy szótlan kézszorítással, hideg szervusz köszöntéssel. Álljunk meg Testvér egy szóra, kérdezzük meg egymástól, hogy megy sorunk, segíthetünk-e egymásnak valamiben és örüljünk azon, hogy a diákoknak, a mi diákjainknak bizonyára segíthetünk.

Segíthetünk. Aki tud az anyagilag, aki még nem ért célhoz, az együvé tartozásunk boldogító öntudatával segítsen. Testvérek, ti mai diákok, ne csüggedjetek, tegyétek tartóssá a legszebb évek kapcsolatát, hogy idővel ti is közénk, az öreg diákok testületébe jöhessetek.

Mindenkit felhívunk, érezze lelkiismereti kérdésnek, hogy címét, életkörülményeit közölje a szerkesztőségünkkel, ahol állandó „Öreg diák" rovatban építjük a Hidat a kisebbségi diákéletből kikerült diplomások és az egyetemi hallgatók között.

Kevesen vagyunk, de ha egymásra találunk, számunk tekintélyes, szavunk messzire hallható lesz. Egyszersmint bizonyságot szeretnénk nyújtani a legifjabb, induló generációnak, hogy érvényesülni lehet a mai nehéz időkben is.

Öreg diákok, jöjjetek közelebb!

FIGYELŐ

Ifjúságunk és az egyesületi kérdés

Ma, ha az ifjúsági kérdést akár századszori megvilágításban is tárgyaljuk, nem veszíti el időszerűségét és nem lehet megpecsételni a „divatos siránkozás" jelzővel, mert ez a kérdés addig marad az egyetemes és az állandó érdeklődés szemszögében, amig a háború utáni új nemzedék sorsa megoldásra nem talál és az őszinte megoldás saját kezében nem nyugszik.

A mai társadalmí élet már szinte természetszerűleg zárja ki magából az egyéni — magányos — életmód konzervatív formáit: az egyének, — ha ellenszenves is nekik — feltartózhatatlanul sodródnak a közösség felé. A kollektivizmus, mint egyedüli társadalmi életforma sietteti az átalakulásokat. Ennél a korszerű átalakulási folyamatnál önkénytelenül is fölvetődik ifjúságunk előtt az egyesületi élet fontos és halaszthatatlan kérdése.

Az egyesületi élet az első lehetőség, melyen keresztül ifjúságunk bele tud illeszkedni a mai korszellembe. Az egyesületi élet az első lépés azon az úton, mely sürgős gazdasági és kultúrproblémáink megoldásához vezet. Mert meg kell, hogy győződjünk arról, hogy napilapjainkban és folyóirataink-ban e fontos kérdések többszöri fölvetése a legkevésbé sem jelenti és nem is jelentheti ezeknek megoldását. Ezek csak az agyonhallgatàstól őrizhetik meg kihangsúlyozott problémáinkat.

Lássuk már most az egyesületi élet kérdését ifjúságunk szemszögéből megvilágítva.

Jelenleg két főiskolás egyesületünk van: a zágrebi és a beográdi egyetemisták egyesülete. A szuboticaival kapcsolatban a becskereki és szombori egyesületek a mult év júniusában megszűntek. Vidékeinken gazdászati és vallási alapokra fektetett egyesületek működnek szétszórva, — mondhatni egymásról mitsem tudva. Ilyenek a Katholikus Legényegyletek, a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek (K. I. E.) és különböző Olvasókörök

Az új nemzedék sürgős problémáinak megoldásánál az egyetemista egyesületeinkre vár a legnagyobb és legnehezebb feladat. Ugyanis itt adódnak a legalkalmasabb és a leghozzáértőbb egyéniségek arra a feladatra, melynek becsületes és őszinte megoldása sorsunk javulása felé visz. Három pontban leszögezzük azokat a sürgős teendőket, melyek nélkülözhetetlenek kezdetleges munkánk kiépítésénél. 1. Életünk és jelenlegi helyzetünk kérdéseinek megismerése és alapos földolgozása. 2. Minél előbb új erősen fölkészült egyéniségeket adni a kisebbségi magyar közösség számára 3. Megteremteni az összekötő kapcsot vidékeink és egyesületeink között.

A fenti pontokban foglalt feladatok gyorsabb és sikeresebb megoldását akkor érhetjük el, ha egyesületeink harmónikus munkaközösségben dolgoznak Az egyenletes munkamegosztás és dolgozás kifejleszthet olyan felelősségérzetet, mely megóvja majd nemzedékünket a könnyelmű, felületes és közönyös szemlélődéstől.

A. A.

Egyetemi élet

A helyes úton (Zágrebi levél 1935 január hó)

A zágrebi magyar egyetemisták kultúregyesületének ujonnan megválasztott vezetősége mostanában hozta tagjai tudomására a klubb ezidei munkaprogramját a választmány által összeállított vázlatos tervezetben. A kultúrmunka tervezetet csendes lelkesedés és bizakodó hangulat fogadta. Az a benyomásunk, hogy az új választmány feladatának tudatában volt a beosztásnál és megfontoltan mérlegelte a lehetőségeket, a szükségességet, munkaigényeket és teret, valamint az erőket. Ovatos, de határozott kézzel válogatta össze a programpontokat. A helyes kezdeményezés e biztos felismerése és a munka okos megválogatása biztató kilátásokat igér. A kultúrmunkát, amit talán helyesebben nevezhetnénk egyesületi munka néven, nagyjában így osztályozta: tudományos előadások, felolvasások, amiket egyes klubbtagok vagy klubbon kívül álló személyek tartanak (például tanárok, orvosok), kultúrestek a meglevő felújítandó és alakítandó szekciók munkája (pl. orvos, jogász, gazdász, zeneszekció), könyvtár működése, fejlesztése és a hetente tartandó baráti összejövetel. (Érdemesnek tartom itt megjegyezni: helyén való indítvány volt, hogy a baráti összejövetelt aktuális intézkedésekkel és lelkiismeretességgel emeljük akadémiai magaslatra s valódi, komoly problémáink megtárgyalására alkalmasnak). Továbbá megállapította, hogy minden téren annak a munkának folytatására van szükség, amit az első esztendőkben széles alapokon ugyan, de a kezdeti nehézségekkel kőzdve és a kialakuló irányt keresve bizonytalanul mértékletes tempóban fejtettünk ki. Az új választmány úgy látszik szerencsés érzékkel és öntudatos lépéssel látott neki a munkálkodásnak. A helyes és nem terhes eszköz, az egyesületi munka, biztos alapot és reményt nyújt mind a közelebbi mind a távolabbi (ideális) céljaink elérésére, melyek a következők lehetnek: egymás megismerése, egységesítés, föltétlen helyes és a jövő társadalmi életre irányadó eszmék, elvek leszögezése az egyesületben és később az egység és öntudatosság biztos érvényesítése a felépített társadalomban. Itt a munka helyes megoldása abban a találó megállapításban domborodik ki, hogy klubbéletre, működésre szükség van és azt makszimális képességig ki is kell fejleszteni de csak addig és azon a területen amig és ahol nem kereszteződik a tulajdonképeni úgynevezett elemi kötelességeinkkel (egyetemi tanulmányok) és azt nem nehezíti, terheli, ellenkezőleg, fokozza a lendületet a tanulásban s ahol elakadás vagy indulási nehézségek vannak segít, buzdít és munkára késztet. Így alakul ki a haladó, munkás s egységesítő szellem, mely frissítőleg hat az egyénre s építi, felemeli a kőzösséget. Említettem, hogy a kultúrmunka csak eszköz. Itt az ideje, hogy mi is reálisan gondolkozzunk s a valódi, ha mindjárt távolinak is látszó célok értékelését és tisztelését megtanuljuk. Előadásaink tudományosságát minden erőnk latbavetésével se emelhetjük, hogy úgymondjam profeszori magaslatra, diszkussziónk az akadémiai nívót nehezen múlhatnák felül, zenekarunk sose lesz filharmóniai, énekkarunk se acélhangdalárda. Az egyetemi polgárnak sincs s hozzá mellékfoglalkozásra egyetemes felkészültsége. De erre nincs is szüksége. Nem a világnak produkáljuk magunkat, legalább is ebben a formában nem. Ellenben nagyon is szükségünk van magunkrautaltságunkban

azokra a lelkierőkre, amiket a köztámogatás, összefogás, egyetértés tudata felébreszt és kifejleszt bennünk. Ennek a sokat vitatott és keresett kultúrmunkának tehát csak annyiban van létjogosultsága, amennyiben megteremti és kifejleszti egységes és becsületes életelveinket illetőleg klubbszellemünket mondhatnám ideológiánkat. Hogy az egyesületi munka ilyen irányban végezze el a feladatát ez a gondolat vezette és ez a szellem hatotta át a választmányt a munkaprogram összeválogatásánál és a barátí összejövetelt a tervezet tudomásul vételénél, amikor a beográdi egyetemi klubbal (Bólyai Farkas) továbbra is fenn akarja tartani az együttműködést, továbbá be kíván kapcsolódni az egyetlen ifjúsági és akcióképes folyóirat a „Híd" munkájába, ezáltal közelebb hozni — nagyon helyesen — és láthatóvá tenni a klubb munkafrontját a nagyközönség számára. Reméljük, hogy minden tag átérzi a program jelentőségét, átveszi a vezetőség üdvös gondolatát s a cselekvő idők sürgető szavát megértve bekapcsolódik az aktív klubbi életbe.

Lamarck — Darwin

A „Híd" multévi 7. számának 3. oldalán — ahol Fehér Vince kultúrális helyzetünket méri fel — így ír: „Természettudományilag is elég képzetlenek vagyunk. Még a természettudományok régebben elért eredményei is ismeretlen ifjúságunk széles rétegei előtt . ."

Ezért határoztam el magam, hogy boncolgatni fogom a bennünket — embereket — legjobban érdeklő kérdést, kérdést, amely már valószínűleg a gondolkodni kezdő ember első megjelenésétől napjainkig oly heves és oly indulatossággal telt vitákat eredményez az egyszerű — a laikus — embertől fel az egyetemi katedráig.

A kérdést: Kik vagyunk és honnan jöttünk.

Két nézet áll itt egymással szemben: a teremtés és a fejlődés felfogása.

Én az utóbbival szándékozom a jugoszláviai magyar fiatalságot — e helyről — nagy vonásokban tájékoztatni. Hogy ezt megtehessem két nevet választottam ki, amely két nevet címül is használok fel, kiemelni szándékozva ezzel azt, hogy ez a két név az a pillér, amelyre épült ívén át jutott a gondolkodó ember a mult délibábos bizonytalanság talajáról a természettudományos biztonság mai hegycsúcsára.

Történelmi átpillantás e két lángelme életrajzára és munkásságára, elegendő kell, hogy legyen az itt élő kisebbségi magyar fiataloknak arra, hogy vágy ébredjen bennük a tudományos gondolkodásra, a komoly tanulásra, hogy eljutva a természettudományos világszemlélet magaslatára, széles látókörrel — mint faktor — vethesse bele magát emberi mivoltunkat elismerő gazdasági, kultúrális és politikai életünket biztosító törekvések irányításába.

Ez a két név: Lamarck és Darwin.

Lássuk először Lamarckot.

1744. augusztus 1-én a franciaországi Bareutin-ben született. Apja Pierre de Monet bárója, lovag Lamarck. A szerény anyagi viszonyok között élő báró 11-ik gyermekét Jeant, a papi pályára szánta s ezért az amensi jezsuita kolostorba helyezte el, ahonnan 1760-ban — apja halála után azonnal — kilépett, mert a klerikális nevelés elviselhetetlen teherként nehezedett rája s belépett a Westfaliai francia hadseregbe, ahol különben már egyik fivére is szolgált. A Lippstadt melletti ütközetben a 17 éves Jean annyira kitüntette magát, hogy azonnal tiszté lépett

elő s a béke helyreállttával szolgálattételre Toulonba majd Monacoba helyezték. Itt ragadta őt meg Riviera pompás növényvilága s minden erejével a szisztemetikus botanika tanulmányozására adta magát. Majd amikor betegsége miatt nyugdíjazták studiumait a párisi füvészkertben folytatta. Itt megmerkedett Buffon-nal, azzal a híres természetbúvárral, aki az elsők között volt, akik a fajok állandóságában kételkedni kezdtek Röviddel ezután Lamarck be is fejezi első nagy művét, a háromkötetes: Flore Francaise-t, amely 1778-ban Buffon támogatásával meg is jelent s amelynek eredményeképen a Párisi Tudományos Akadémia tagjává lesz. Buffonnal való intim barátságának köszönhető valószínűleg egyrészről, hogy benne a leszármazási gondolat első csírája gyökeret vert; másrészt pedig, hogy Lamarck teljesen otthonos lett a szisztematikus botanika akkor már nagyon fejlett birodalmában, amelyről egy 12 kötetes hatalmas Encyclopediában — amelyben vagy 2000 növényfajtát ismertet — tesz tanuságot.

Már mint 50 éves embert s elismert tudóst hívja meg Lamarckot az ujonnan alakult Természettudományi Múzeum tanárnak a zoológiai tanszékre, kijelölve neki az alacsonyabbrendű állatok természetrajzának tárgykörét. Bár ő inkább botanikus, de zseniális agya s vasszorgalma egy évi tanulmányozás után már lehetővé teszik számára a feltűnéstkeltő előadásainak megkezdését, amelyekben a gerinces és a gerinctelen állatok közötti különbséget tárgyalja. 1822-ben pedig mint kész zoológus csillogtatja nagy tudását egy 7 kötetes nagy munkában: A gerinctelen állatok természetrajzá-ban, amelyben az utóbbiak hatalmas tömegét külön osztályokba is csoportosítja.

E munkálkodásai közben a növény- és állatvilág hatalmas tömegét kellett kritikai tanulmányozás alá vennie s rendezve azokat nemek, fajok, családok s osztályokba osztva, arra a meggyőződésre jutott, hogy azokat egy tényleges belső kötelék, egy szoros rokoni kapcsolat köti össze, ami viszont egy hipotetikus közös családfa létezésének gondolatát érlelte meg benne.

Kutatásaiban nem elégedett Lamarck meg csak az élőfajták összehasonlításával, hanem a föld különféle korszakaiban kihalt növények és állatok fosszilis maradványait is tanulmányozta. Ennek a munkának eredményeképen arra a megállapításra jutott, hogy nemcsak a most élő fajok között van határozott rokoni kapcsolat, hanem a már kihalt formákat a jelenleg élők egyenes ősének kell tekinteni. Ezzel a megállapításával mély sebet vágott Cuvier akkor divatos — a fajok állandóságáról — felállított elméletére s erősen megdöngette ennek a föld katasztrófáiról s ezek utáni újra teremtődésről elképzelt nézetének kapuit, amiért azután — természetesen Cuvierrel került éles ellentétbe. E tudományos harcai közben 1829-ben 85 éves korában be is fejezte életét.

(Folytatom). **Iványi Károly**

A „Híd" a vajdasági magyar fiatalok egyedüli sajtóorgánuma!

Szemelvények

Tallózás a kisebbségi magyar folyóiratokban

„A napokban hagyta el a sajtót az a füzet, amely az 1933-ik év irodalomtörténeti munkásságát foglalja össze. Az esztendei anyag hatalmas nagysága s a kisebbségi irodalom szétágazottsága felmenti a szerző Kozocsa Sándort, hogy százszázalékosan teljes bibliográfiát állítson össze. Mégis nagy szolgálatot tett a magyar irodalomnak, amikor az év irodalmi eseményeit s megjelent művek kritikáit összegyűjtötte s az irodalomtörténeti füzetek 53-ik számaként kiadta.

Az ilyen mű kiválóan alkalmas nemcsak arra, hogy összehasonlításképen szolgáljon előző esztendők irodalomtörténeti munkásságával, hanem kitünő forrásmunkául használható. A folyóiratok tengerében megkönnyiti a tájékozódást, az író is tudomást szerez műve kritikai sikeréről," — írja Marek Antal a Magyar Írás-ban, egyuttal leközölve szlovenszkói részét a bibliográfiának.

Sajnos, hogy minékünk nem áll rendelkezésünkre a vajdasági rész ismertetése.

—

Az új írógeneráció és a kritika, — címen írja Marek Antal ugyancsak a Magyar Írás-ban: „A kritika tudományán, mint minden szellemi tudományon (beleértve a történetírást is) — forradalmi szelek száguldottak át. Az új kritikusok fegyvertárából sok régi formula pusztult el. Az egész eddigi magyar értékelés egy új generáció szellemi pergőtüzébe került. A kritika célja az értékelés, sőt az újraértékelés, csoda-e, ha a mai kritika új modszerek felé fordul, a régi módszereket hasznavehetetlennek tartja s irodalomtörténeti kutatásai során a maga módján jár el".

—

A kisebbségi művész küldetése — cimen írja Nyiresi-Tichy Kálmán a Magyar Írás-ban: „... kisebbségi művésznek lenni, jelenti az önként bezárkózást a súlyos sorskeretekbe, melyeket a kisebbségi nemzettöredékkel életre halálra osztania kell. Annak sorsát kell élnie, hogy annak kifejezője, megszólaltatója lehessen. Annak a szűkös kenyerét kell ennie, hogy ez a könnyes kenyér adja az izét alkotásainak is. És annak a szószólója, élniakarásának felmutatója kell, hogy legyen mindenütt, ahol csak erre alkalom nyílik".

Hasonló gondolatmenettel a Híd-nak múlt évfolyamában jelent meg Almádi Antal „A művész is élje az életet" című cikke.

—

Berczeli A. Károly írja a szlovenszkói Új Élet-ben: „A naturalista-impresszionista, individuálista-kapitalista, liberálisdemokrata s főként humanista ember megrendezi a világtörténelem legnagyobb tömegmészárlását, hogy vér, agyvelő és szégyenkező hit árán végre pontot tehessen a kiélt, csődbe jutott periódus után".

—

A földmíves ifjúságról írja Pálffy Károly az Erdélyi Fiatalok-ban: „Ez az a réteg, amelyről legkevesebbet írnak és legkevesebbet beszélnek. Nehéz is megrajzolni egységes képét, mert a katonaság előtt minden faluban más az arca, mig a katonaság után felszívódik abban a tömegben, amelynek újabban egyszerüen „falu" a neve, anélkül, hogy benne külön vonásokat hozna létre.

Az utóbbi 15—20 év alatt óriási változáson esett át, anélkül, hogy annak hangot adott volna. Ezelőtt, amikor a falu az ő életét a tradiciókban mutatta meg, az ifjúság egyszerüen belemártódott

a falu tradiciójába s olyanná lett, amilyenné a hagyomány festette, gondolkozásában, hitében, világnézetében, szokásaiban, külső viseletében és erkölcsi felfogásában is. Ezzel a tradicióval szemben teljesen tehetetlen volt s hiába rúgkapált ellene, csak belekerült a polip karjába. A világháború vagdalta szét végérvényesen ezeket a szoritó karokat s természetes, hogy legelőször az ifjúság igyekezett ezektől magát többé-kevésbé függetleniteni. Ezzel indult meg a földmíves ifjúság átalakulása... azóta ő maga kezd élni, a saját eszével gondolkozik, a saját útjain jár... Ilyen beállitásban kell vizsgálnunk, tanulmányoznunk a mai földmíves ifjúságunk életnyilvánulásait".

Érdemes lenne nálunk a Vajdaságban is fölkarolni földmíves ifjúságunk életkörülményeinek tanulmányozását és ismertetését külön kihangsúlyozással, mert hasonlóan mint az Erdélyieknél, nálunk is beleolvad a falu általános problémákat felölelő kérdésébe.

A földmíves ifjúság kérdése önnálló és új megvilágitású tanulmányozást igényel, melynek vonalai nem mindenben azonosithatók a falu-monografiákban föl vetett általános képekkel.

—

Gróf Széchenyi István „Világ" — cimü munkájának a magyar nyelvről szóló fejezetében irja: „Ha van saját szavunk, ne tűrjünk idegent, ha azonban nincs és nyelvünk bányáiból nem teremthető, *vagy pedig magyar szavunk csak egy árnyalattal is mást jelent,* — mutassunk a minket gazdagitó s az anyanyelvvel összeforrasztható idegen szó iránt ép annyi vendégszeretetet, mint amennyivel régi magyar szokás szerint fogadjuk a jövevényt".

—

Gondolatok

Minden nagy átalakitás kezdete kimondása annak ami van, leleplezése a rideg valóságnak. Szétoszlatni az illuziókat, melyek a valóságot ködbe burkolják.

—

A közgazdaságtan az a tudomány, mely az emberi szükségletek kielégitésére alkalmas javak előállitásának és azok elosztása módjának tanulmányozával foglalkozik. A társadalom gazdasági bajainak kikutatására, orvoslására vezető módok megállapitása a célja.

—

A munka nemesitett az állatból embert.

—

Minél müveltebb valaki, annál bátrabb az igazság kimondásában is.

—

Homokra és hazugságra nem lehet szilárd épületet emelni. Aki erkölcsi megitéléseiben vakságban szenved, az szellemi dolgokban sem lehet tökéletes.

—

Lélektani törvény, hogy az önmagában felszabadult, felvilágosult elméleti erő gyakorlati energiává válik.

Cs. J.

Lapunk barátaihoz!

Fölkérjük lapunk vidéki barátait, hogy szíveskedjenek kiadóhivatalunkkal közölni falvaink könyvtárainak, ifjúsági könyvtárainak és Olvasókköreinek címét, hogy lehetővé tegyük azt, hogy falusi testvéreink is olvashassák a „Híd“-at.

Szándékunkban van lapunk ismeretkörét messze falvainkban kiterjeszteni, hogy ilymódon földműves ifjúságunkhoz közelebb jutva megismertethessük velük lapunkat és egyúttal életnyilvánulásaikat is megismerjük.

Noviszádi előfizetőink figyelmébe!

Felhívjuk noviszádi előfizetőinket, akik Helfer Richárdnál, lapunk volt megbizottjánál előfizettek illetve lapot vásároltak, szíveskedjenek erről kiadóhivatalunkat értesíteni. — Tudatjuk továbbá, hogy noviszádi megbizottunk a jövőben nem Helfer Richárd, hanem Szabó S. Ferenc hirlapiró (Novisad, P. Zrinjska ul.) Előfizetéseket a „Híd“ részére Noviszádon csakis Szabó S. Ferenc vehet fel.

Felkérjük munkatársainkat, hogy kéziratait legkésőbb lapzártáig, minden hónap elsejéig szíveskedjenek beküldeni.
A cikkek lehetőleg a papir egyik oldalára íródjanak.

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievićeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

Gradska štamparija, Subotica. — 35—193